

є при умові 944, а бракує при умові з р. 911, то найскорше — просто припадком, загубилась.

Але в умові 944 р. є й безпосередні вказівки, що перед нею була уложена иньша умова, на неї вона покликують ся; д. Дімітрію об'ясняє, що Греки покликають ся на попередні пересправи (р. 907 і 911), але сього об'яснення ніяк не можна прийняти: як може дипломатичний акт, не виясняючи докладно тієї чи иньшої справи, покликуватись на пересправи, що не дійшли кінця і, очевидно, не мали жадної правної сили.

Над умовою 907 р. автор ближше не застановляє ся, він лише вказує на те, що нова умова укладаєть ся заскоро по тому, і що про обидві нема згадок у Візантійців (як нема і про умову 944 р.).

Не згоджуючись з головною точкою розвідки, мусимо піднести на томість деякі пояснення до наших умов, зроблені на основі дипломатичної практики візантійської — напр. що до односторонности зобов'язань (вона залежала від того, що до р. 1187 умови укладались односторонно, і імператор свої зобов'язання висловляв в хрїзовулї, що до літописця не дійшов), що до закінчення умови 944 р., справедливо об'ясненого як протокол присяги, згори списаний Візантійцями для Ігоря (пор. Віймки с. 60), що до надписи равно (ισον), як помітку уряду візантійського перекладчика.

Що до історичного представлення відносин візантійсько-руських, то тут де що залежить від того неоправданного загального погляда автора на літопись, про який я згадав вже і над яким ближше не буду застановлять ся.

М. Грушевський.

Е. О. Карскій. — О языкѣ такъ называемыхъ Литовскихъ лѣтописей, Варшава, 1894, с. 64 (відбитка з „Варшавскихъ университетскихъ извѣстій“).

Для своєї розвідки д. Карскій користуєть ся литовськими літописями з видань: Попова „Лѣтопись великихъ князей литовскихъ“ (в Ученихъ Запискахъ Петербурської академії), уривком літописи в збірнику Авраамки (видрукованої, але не виданої в світ петербурською Археографічною комісією) і ненадрукованим кодексом бібліотеки Красінскихъ в Варшаві (Лѣтописецъ в. кн. Литовского и Кроника о в. кн. литовскихъ). Д. Карскій застановляє ся на кодексахъ літописи, зводить звістки про них до купи і описує їх. Ширше застановляє ся він над кодексом бібл. Красінських і його палеографічними ознаками (можна занотувати о замісць у: ѡмре, кѡрдасл, потім ознаки скорописи для а, б, в, з, ѳ, лігатури для ие, жи, же). Подає також він і 6 уривків задля характеристики правописи кодекса. Що до часу, то д. Карскій кладе

оригінал збірника на кінець XV в., засноваючись на виразі до снх часовъ тым подоле за лахи зашло и тепер держат, на характері декотрих фраз оповідання, потім помічає, що „слово о послѣднемъ времени“ (ѡ исходе ѣ тысяць лѣт) певно було переписано ще до 1492 р.; тажим робом оригінал сього збірника, чи може сам збірник уложено в кінці XV в.

Занотуємо деякі з найбільш характерних прикмет мови літописей з фонетичного й морфологічного боку.

Передовсім д. Карський зазначає факт вимови *o* як *a* і наводить приклади (караблех, замазырем); *a* замість *e* стрічаєть ся рідко. Український вплив д. Карський бачить там, де *u* і *ѳ* не відрізняють ся — Швиртґайло, літописец. Південне-славянський вплив він зазначає в заміні *or* — *er* на *рз*, *i-z* на *ь дрѣжати*, і *прѣвое*; Слонимъ, королевъ. Що до гораздо, большинство, христіанськую — д. Карський не висловляєть ся рішучо, який треба бачити тут вплив — український чи польський, чи може се просто архаїзм.

Українізми д. Карський бачить і в *u* замість *ы*, і навпаки, *и* в *ю* замість *e*, напр. въ сину, сына, високихъ Володымера, змовывши ся, зануж, хоч в останнім випадку сього, додає д. Карський, не можна сказати на певне.

В сфері шелестозвуків можемо занотувати, що в сполученню шелестозвук: *j* зрідка маємо двоєнне + братанью, платте; окрім загальної заміни груп *dj*, *tj* через *ж*, *ч* знаходимо таки приклади, як -- приездати, дожчу, еждчывалъ; помощь, моци, мощно.

В сфері прикмет морфологічних знаходимо *o* замість *ъ* в маршалко, Александро (nom. sing.), Шварпове, кнѣжачи (dat. sing.), й цікаві форми: събравъ всю свою Жолоитъ, пѣъ Немець.

В формах заіменника цікаво занотувати: в мене, от тебѣ, dat. тебѣ, тебе, собѣ; від весь, маємо всихъ, всимъ, всеми.

В формах дієслова звертають на себе увагу *быхмо*, вѣзвратимса воспак, несме (praes. plur. I). Imperat. поедъ, помози. Part. praes. act. має закінчення на *a*, *я*, *чи*, perf. act. — на *ше*, *ши* (немше; вземши) на *з* (не оземъ, сѣде).

Цікава форма conditionalis: што *быхмо* з нимъ поговорили, послалъ штоби еси уедналъ.

Окрім того д. Карський подає змітки що до складні, а в кінці — показчик найменш уживаних слів, де нотує між иньшим і польонізми.

О. Г-ий.